

Олександр Андрійовичу Трипільському — 80 років

Олександр Андрійовичу Трипільському, доктору геолого-мінералогічних наук, провідному науковому співробітнику відділу сейсмічної небезпеки, професору Київського національного університету імені Тараса Шевченка 25 серпня 2018 р. виповнилось 80 років. Уся науково-педагогічна діяльність О. А. Трипільського (а це понад 50 років) пов'язана з Інститутом геофізики НАН України, де ювіляр зростав як фахівець від студента-практиканта до доктора наук. Протягом цього часу надрукував понад 170 наукових публікацій (деякі з них увійшли до наукометричних баз SCOPUS та Web of Science), декілька монографій та підручник, виступав з доповідями на багатьох наукових конференціях і симпозіумах (зокрема англійською мовою), виховав трьох науковців. Усе це, разом узятє, надає підстави вважати, що Олександр Андрійович створив наукове надбання, що є невід'ємною частиною досягнень і звершень Інституту геофізики НАН України.

Олександр Андрійович Трипільський народився 25 серпня 1938 р. у м. Києві. Батько — Трипільський Андрій Володимирович, 1912 р. народження, кандидат філологічних наук, член Спілки письменників України, у роки Другої світової війни — військовий кореспондент фронтових газет. Мати — Трипільська Софія Пилипівна, 1914 р. народження, перекладач.

У 1955 р. закінчив із золотою медаллю київську середню школу № 49 і в цьому самому році вступив на геологічний факультет Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка. У 1962 р. закінчив університет, і у той самий рік був прийнятий на роботу у відділ сейсмометрії Інституту геофізики АН УРСР (нині — Інститут геофізики НАН України), де працює без перерв до цього часу.

Робота в Інституті за часом може бути умовно поділена на три періоди.

1. 1962—1978 рр. — активна участь у польових сейсмічних дослідженнях методом ГСЗ, спочатку на посаді помічника оператора пересувної сейсмічної станції (1962), згодом (1963—1965) на посаді оператора пересувної сейсмічної станції, починаючи від 1965 р. і до останнього часу керував камеральною групою з обробки та інтерпретації матеріалів ГСЗ. Протягом 1972—1973 та 1975 рр. два рази брав активну участь у міжнародних регіональних дослідженнях методом ГСЗ на території Південної Індії (Індійський щит) на посаді інженера-інтерпретатора.

Протягом зазначеного періоду Олександр Андрійович підготував і захистив кандидатську дисертацію на тему: «Исследование глубинного строения Украинского щита по профилю Таганрог—Днепропетровск—Кировоград—Голованевск—Могилев-Подольский». Основні результати роботи полягають у такому. У

товщі земної кори Українського щита виокремлено дві регіональні сейсмічні межі — поверхня K_2 (глибини 10—17 км) і межа поділу Мохоровичича (глибини 25—37 км). Перехід до швидкостей «базальтового» шару відбувається поступово на глибинах 15—35 км. Глибинні будови Українського та Індійського щитів принципово не відрізняються одна від одної — в обох структурах спостерігається майже рівномірний розподіл у товщі кристалічної земної кори великої кількості переважно коротких відбивних елементів.

2. 1978—1996 рр. — після захисту кандидатської дисертації коло наукових питань ювіляра поширилось. Передусім він поглиблено вивчав такий важливий параметр геологічного середовища, як сейсмічна шаруватість, і показав, наприклад, що в зонах деяких глибинних розломів, де межа поділу Мохоровичича порушена за вертикальної амплітуди до 9—10 км і більше, різко зростає шаруватість кристалічної земної кори (Криворізько-Кременчужський, Кіровоградський і Тальнівський глибинні розломи). Підвищену увагу О. А. Трипільський приділяв роботі над докторською дисертацією, опублікував кілька узагальнюючих статей. Наприкінці цього періоду неодноразово брав участь у міжнародних симпозіумах і конференціях, де виступав з доповідями: 1990 р., XV Генеральна асамблея Європейського союзу, Копенгаген; 1990 р., IV Міжнародний симпозіум із сейсмічного профілювання на континентах методом відбитих хвиль, Копенгаген; 1994 та 1996 рр., VI та VII Міжнародні симпозіуми із сейсмічного профілювання на континентах методом відбитих хвиль, Будапешт і Каліфорнія (США) відповідно та ін.

3. Від 1997 р. до останнього часу — це період продовження наукових досліджень та активної викладацької діяльності (2002—2016). За цей період вийшли з друку узагальнююча монографія «Литосфера докембрійських щитів Северного полушария Земли по сейсмическим данным» (Трипільський О. А., Шаров М. В., 2004 р.) і підручник «Сейсморозвідка» (2008). За ви-

дання вказаної монографії О. А. Трипільському та М. В. Шарову у 2009 р. Президія Національної академії наук України присудила премію імені С. І. Субботіна.

У монографії на підставі аналізу та узагальнення усієї сукупної наявної сейсмічної інформації викладено найбільш обґрунтовані сучасні уявлення про будову земної кори і верхньої мантії, що характеризують неоднорідно-шарувату, мозаїчно-гетерогенну структуру літосфери щитів Північної півкулі Землі. На підставі нових результатів складено глибинні розрізи земної кори, розглянуто сейсмічні хвильові поля, потужність земної кори, швидкісні параметри, межову швидкість поділу Мохоровичича, шаруватість, хвилеводи, перехідну зону кора—мантія, глибинні розломи та деякі специфічні структури.

Щодо згаданого вище підручника наведемо лише коротеньку цитату з рецензії: «У цілому підручник містить вичерпну інформацію, необхідну для засвоєння курсу сейсморозвідки, написаний чіткою і зрозумілою мовою та, беззаперечно, заслуговує на відзнаку як важливий крок для забезпечення навчального процесу новими підручниками, які відповідають сучасним вимогам, спрямованим на підвищення рівня викладання у вищих навчальних закладах.

Підручник Г. Т. Продайводи, О. А. Трипільського, С. С. Чулкова «Сейсморозвідка» — перше видання, яке написано державною мовою. Це визначна подія не лише для студентів, а й для аспірантів, викладачів, інженерів, науковців, для всіх, хто цікавиться геофізикою та одним з її найголовніших напрямів — сейсморозвідкою». [Стародуб Ю. П. Рецензія на підручник Г. Т. Продайводи, О. А. Трипільського, С. С. Чулкова «Сейсморозвідка». Геофизический журнал. 2013. Т. 35, № 2. С. 193—194].

Слід зазначити, що викладацька робота Олександра Андрійовича неодноразово отримувала схвальні відгуки як серед студентів, так і серед викладачів. Він підготував трьох кандидатів наук — В. Цибульського (2014), О. Тополіюк (2016) та Т. Кузь-

менко (2017). У період з 2004 до 2014 р. входив до складу Вищої атестаційної комісії при Кабінеті Міністрів України.

О. А. Трипільський належить до тієї славної когорти представників сейсмічного методу дослідження, які під керівництвом В. Б. Соллогуба і А. В. Чекунова виконували регіональні роботи на території

України та за її межами, отримували принципово нові результати та систематично вдосконалювали сам метод.

У цей славний ювілей співробітники Інституту сердечно вітають Олександра Андрійовича Трипільського і зичуть йому міцного здоров'я, наснаги й нових творчих звершень на науковій ниві.

Колеги та друзі